

DEĞİŞEN-DÖNÜŞEN TOPLUM VE MEKÂN BAĞLAMINDA KÜRESEL TERÖRİZMİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Rethinking the Global Terrorism in the Context of Changing and Transforming Society and Space

M. Zeydin Yıldız *

Özet

Teknolojik gelişmelerin yol açtığı küreselleşme ve enformasyonelleşme, üretim kapasitelerini güçlendirerek dünyamızı dönüştürmektedir. Üretim ve tüketim kalıplarının engel tanımaksızın türdeş dünya pazarlarında dolaşıma girmesi ve telekomünikasyonun yarattığı “küresel köy” olgusu, tüm mekânsal duvarları yıkmış ve adeta tek bir sahneye dönüşen dünyamızda, kriminal örgütlenmelerin de ulus-aşırı ölçüğe taşınmalarına yol açmıştır. Küreselleşmenin yarattığı bu hızlı değişim süreci, birçok kavram gibi “suç”un anlamında da değişmelere yol açmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, sınır aşan kriminal örgütlenmelerin, değişen toplumsal katmanlara ve mekânsal yapılaraya uygun olarak küresel ekonomi içerisinde nasıl yer bulabildiklerini irdelemektir. Silah kaçakçılığından uyuşturucu ticaretine kadar küresel örgütlenme içerisine giren suçların, çağımızın yeniden şekillenen sosyo-mekânsal yapısından, uluslararası nüfus hareketlerinden, ulus-aşırı cemaatleşme ve enformel ağlardan bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Bu nedenle, suç örgütlenmelerinin enformasyon çağının ve küresel ekonominin dinamikleriyle kurdukları ilişkiler de, değişen ve dönüşen toplum-mekân ekseninde ele alınıp değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, kriminal ağlar, enformatik toplum, toplumsal-mekânsal değişim, suç ekonomisi.

Abstract

Globalization and information caused from the technological developments are transforming our world by strengthening the production capacities. The entering of production and consumption patterns, without recognizing of the obstacles, into the homogeneous world

* Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, zeydin@hotmail.com

market and the “global village” phenomenon creation of telecommunications, have demolished all spatial walls and have led to criminal organizations moved to a transnational scale in our world which nearly turned into a single scene. This rapid changes created by globalization process has led to change the meaning of many concepts such as “crime”. The main objective of this study is to examine how trans-boundary criminal organizations get a place within the global economy in accordance with the changing social layers and spatial structures. The crimes including from drug trafficking to arm smuggling which are evaluated in the context of global organization, are not possible to be thought as independent from the reshaping the socio-spatial structure of our age, international population movements, transnational communities and informal networks. Therefore, the relationships between the criminal organizations and the dynamics of information age and global economy also will be discussed and evaluated in the changing and transforming society-space axes.

Keywords: Globalization, criminal networks, informatics society, social-spatial change, economics of crime.

Giriş

Yüksek düzeyde bir mobilite ve fark edilemeyecek kadar hızlı değişimlerin yaşandığı çağımız, toplumları oldukları kadar mekân ünitelerini de değiştirip dönüştürmektedir. Enformatik yayılma sürecine paralel olarak, insan hareketleri de, günümüzde, fizik olanın bir nevi ötesine çıkarak sanal ve dijital bir dünyanın kuralları çerçevesinde işlemektedir. Gelişen ulaşım-iletişim olanakları ile fiziksel olarak zaten birbirine yakınlaşan insanlık, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, sosyal ve ekonomik yaşamlarını yer değiştirmeden yürütebilmektedir. Kuşkusuz zaman ve mekân kavramlarını muğlâklaştıran ve yeniden anlam kazanmalarına yol açan bu gelişmeler, toplumların yaşamlarına yepyeni kategoriler halinde eklenmektedir. Sözü edilen kategorilerden biri de, artık dünyanın kendisiyle her an yaşadığı ve etkilerinin koşullara göre değiştiği terörizm gerçeğidir.

Bu çalışmanın amacı, küreselleşme olarak adlandırılan çağımızın insan yaşamını neredeyse tümüyle farklılaştıran koşullarının zaman, mekân ve toplum üçgeninde yol açtığı değişimleri incelemek ve artık küresel bir olgu haline gelen terörizmin sözü edilen değişimlerden ne ölçüde ve hangi yollarla beslendiğini ortaya koymaktır. Terörizm, postmodern yaşam, mekânsal dönüşüm, uluslararası göçler, ağ toplumu vb. konular, sosyal bilimler literatüründe önemli bir yer tutmasına karşılık, sözü edilen arasındaki karşılıklı birbirini besleyen ilişkiler görece daha yakın dönemlerde ele alınıp incelenmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları, bu kav-

ramların yeniden ve farklı bakış açılarıyla ele alınmalarına yol açmıştır. Bu çalışmanın da temel öncül fikri, teknolojik dönüşümün yol açtığı üretim biçimlerindeki değişimin hem ekonomik sistemleri hem de toplumsal, siyasal ve mekânsal yapıların değiştirdiği ve anlam farklılaşmasına yol açtığıdır. Konuyu küreselleşme ve terörizm bağlamında ele aldığımızda, bu çalışmanın ana fikirlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Küreselleşme olgusu, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmenin bir yansımasıdır.
- Küreselleşme ile beraber, toplum, mekân, devlet, politika, mesafe, zaman, çevre ve hukuk gibi kavramlarda olduğu kadar, suç kavramına yüklenen anlamlarda da değişimler meydana gelmiştir.
- Terörizm, teknolojik değişime uygun olarak kendini yeniden üretmiş ve yeniden anlam kazanmıştır.

Yukarıda sıralan düşünceler doğrultusunda, bu çalışma değişen dünya koşullarına terörizmin eklenme şekilleri konusundaki incelemelere, zaman-mekân-toplum penceresinden katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1. Suç ve Terörizm

Suç, insanlığın toplu yaşama geçmesiyle birlikte var olan, en azından yazılı tarihle birlikte hakkında çok daha fazla bilgiye sahip olduğumuz bir olgudur. İnsanların yerleşik yaşama ve tarım kültürüne geçmesiyle başlayan uygarlık süreci, toplumların kategorize edildiği, iç ve dış ilişkilerinin düzenlendiği ve sürekli artan etkileşimle yeniliklerin gerçekleştirildiği evreler olarak insanlık tarihine işlenmiştir. İnsanlığın yaşam standartlarını yükselten yenilikler ve gelişmeler, esas itibarıyla mevcut sorunlara ve açmazlara bir çözüm olarak yeni ufuklar açarken, aynı zamanda insanlar arasında bir takım sorunların baş göstermesinin de nedeni olmuşlardır. Kent yaşamının ve devlet aygıtının ortaya çıkmasının nedeni olan Neolitik devrim, bir taraftan da toprağa bağımlılık ve mülkiyetin duygusunu güçlendirerek toplumlararası çatışmaların da başat bir etkeni olmuştur. Hukuksal düzenlemelerin tarihinin, bu bağlamda insanlığın toplumsal yaşantısıyla başlaması da manidardır. Bu yüzdendir ki, suçlar kadar eski olan hukuksal formlar, bireylerarası ve birey-toplum, birey-kurumlar ilişkilerini düzenleyen araçlar olarak, toplumsal yaşamın sürmesinin de teminatı olagelmışlerdir. Toplumsal ilişkiler, çok yönlü ve sürekli olarak kendini yeniden üretirek çeşitlendiği için, değişen koşullara göre yeniden düzenlenmiş ve düzenlemeler içerisinde izin verilen ve yasaklanan davranış ve eylemler önemli kısımları meydana getirmiştir. Toplumsal yaşamın zorunlu bir sonucu olan suçlar, değişen zamansal koşullara ve toplumsal yapılara bağlı olarak, farklı şekillerde tanımlanmış ve karakter kazanmışlardır. Esasen, mevcut toplumsal düzenin ve huzurun sürekliliği açısından bir tehdit unsuru olarak toplumsal ve siyasal yapının ilke ve kurallarına aykırı bütün davranış ve eylemler olarak tanımlanabilecek suçların şekli ve türleri, koşullara göre yeniden tanımlanmış ve normatize edilmiştir. Bu itibarla, belli bir zaman diliminde suç olarak algılanabi-

len bir davranış başka bir zaman diliminde temel hak olarak kabul görebileceği gibi; bir toplumda suç sayılan bir eylem, başka bir toplumda temel haklara ilişkin bir davranış olarak kabul görebilmektedir.

Etkilerini halen bütün boyutlarıyla yaşamakta olduğumuz geçtiğimiz yüzyıl, bireyden topluma, ekonomiden devlete, ideolojilere, inançlara, hukuksal normlara, alışkanlıklara, davranışlara, üretim ve tüketim şekillerine kadar her türlü kurum, yapı ve algının hızlı ve sürekli bir biçimde değişime uğradığı ve yepyeni anlamlar kazandığı bir dönem olmuştur. İfade yerindeyse, geçtiğimiz yüzyılda tam anlamıyla bir anlam fırtınasına tutulduğumuzu söyleyebiliriz. Mesafe, sınır, devlet, bilgi, teknik, zaman, mekân, seyahat, suç, terör gibi sözcükler, bu çalışmanın kapsamında ele alacağımız ve belleklerimizde yeni anlamlar kazanarak yeni çağrışımlar ve yeni algılar içerisinde olmamızı sağlayan önemli kavramsal kategorilerdendir. Bununla birlikte bu kavramlar, isteyen farklı anlamlar yükleyerek kullanılabileceği bir esnekliği de bünyesinde barındırmaktadır.

Olumlu-olumsuz tüm boyutlarıyla tartışılan küreselleşme gerçeğinin suç olgusu ile birlikte küresel gündeme oturttuğu temel konulardan biri de, terörizmdir. Aslında terörizm kavramının kökeni 1789 Fransız Devrimi yıllarına kadar gitmektedir. Kısa süren anarşik devrin ardından gelen büyük ayaklanma ve devrim koşulları, terör sistemi olarak adlandırılmıştı ve bugünkünün aksine, olumlu anlamda kullanılmıştır (Hoffman, 2006: 3). Fransız devrimini izleyen yıllarda terör kavramı, ürkütme ve dehşete düşürme amacıyla şiddete başvurma anlamında kullanılmıştır. Her ne kadar, şiddeti kullanan taraf değişse de -ki bu bazen devlet, bazen de devletten bağımsız gruplar tarafından gerçekleştirilebilir- terör kavramı, şiddet hareketlerini gerçekleştirme boyutuyla kabul edilegelmiştir. Örneğin, Almanya'da Naziler ya da Rusya'da Stalin tarafından uygulanan şiddet hareketleri de bu kavramla ifade edilmiştir (Giddens, 2008: 931). Aşağıda detaylı olarak irdeleneceği gibi, dünyanın siyasal ve sosyal dinamiklerinde meydana gelen değişmeye koşut olarak, terör ve terörizm kavramlarında bazı değişiklikler olmuştur. Tanımındaki bazı güçlüklerle rağmen çoklukla şiddet, dehşet, korkutma, sindirme gibi amaçlar içeren hareketler, terörizm ile bağlantılı olarak kullanılmıştır. Tanımlama güçlükleri de, bu kavramın hem dönemselsel olarak, hem de ülkeden ülkeye göre farklı şekillerde kullanılabilmesidir. Diğer önemli bir sorun da, terörizmin geleneksel savaşlar, gerilla savaşı, organize suçlarla birlikte kullanılabilmesidir. Kuşkusuz terörizm, bu kategorilerden hiçbirini ile özdeş olmamasına karşılık; savaşlarda bir yöntem olarak teröre başvurulabilirdiği gibi, günümüzün küresel terörizminde sık karşılaştığımız şekilde terörist hareketler ile sınır aşan organize suçlar genellikle iç içedir ve çoklukla bunları birbirinden ayırt etmek olanaksız hale gelebilmektedir.

Bassiouni, terörizmi: "iktidarı ele geçirmeye yönelik bir sonuç elde etmek veya belirli bir davanın veya sorunun propagandasını yapmak için, suçu isleyenlerin kendileri veya bir devlet adına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın, toplumun belli bir bölümünde kor-

ku oluşturmak üzere tasarlanmış, uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin ideolojik olarak saiklenen stratejisi” olarak tanımlamaktadır (Çevik, 2008: 9). Giddens (2008) ise, terörizmi, “yapısı ve bağlamı bakımından amacı bir nüfusu ürkütme ya da bir hükümeti veya uluslararası bir örgütü herhangi bir edimi gerçekleştirmeye ya da gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak olan, sivillerin ya da çarpışmaya katılmayanların ölümüne ya da ciddi bedensel zarara uğramasına niyet edilen herhangi bir eylem” olarak ifade etmektedir (s. 932). Bu açıdan bakıldığında, terörizm ile terör ve suç kavramları arasında farklılıkların bulunduğunu da ifade etmek gerekir. Terör bir eylemsel olay olmasına karşılık, terörizm şiddeti içeren bir örgütlenme yapısını gerektirmektedir. Terör, yaşamı felce uğratan, tarifsiz zihinsel acılara neden olan ezici bir fenomenolojik deneyime işaret eder. Terörizm ise terörün ideolojisi ya da sistemidir (Webel, 2004: 11). Terörizm, aynı amaçlara yönelik ve aynı nitelikteki eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran, geliştiren bir düşünce disiplini ya da akımı boyutlarından dolayı bir söylem olarak önem kazanmaktadır. Terör kavramını tanımlamada fazlaca bir sorun yaşanmadığını, buna karşılık içerdiği siyasal boyuttan dolayı terörizm kavramının ortak tanımının zorlaştığını ifade eden Bal (2006), terörün stratejik bir eylem, terörizmin ise stratejik bir söylem olduğunu vurgular (s. 35). Terörün siyasal bir hedefi olmayabileceği gibi, zaman zaman bireylerden de kaynaklanan şiddet eylemleri şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Terörizm ise, politik hedefleri olan, terörü siyasal bir araç olarak benimsemiş örgütsel oluşumların düşünsel ve eylemsel hareket tarzını ifade eder. Terörist oluşumlar, organize ve çoklukla ulus aşırı bir ağ içerisinde uyuşturucudan kara para aklamaya ve insan ticaretine değin birçok suç eylemliliği içerisinde de bulunmaktadır. Ancak, terörist oluşumlar ile organize suç örgütlerinin hangi noktada farklılaştıkları ya da kriminal örgütlenmelerin hangi noktadan itibaren terörist oluşumlar olarak sayılmaları gerektiği konusu da ayrı bir tartışma konusudur. Organize suç örgütlerinin ağ şeklinde bir araya gelen ve para eksenli aktivitelerin temelini oluşturduğu örgütlenmeler olduğunu ifade eden Treverton ve diğ. (2009); terörist grupların politik-ideolojik hedefleri olmasına karşılık, organize suç örgütlerinin finansal amaçlarla yürütüldüğünü savunurlar (s. 13-14) Kanaatimizce burada belirleyici olan, ortaya konulan eylemlerin kitlelere dehşet ve korku salıp salmadığı ya da böyle bir niyete bağlı gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir.

Terörizmin diğer suç örgütlenmelerinden ve ideolojik yapılanmalarından ayrılmasını sağlayan beş temel bileşeni bulunmaktadır. Bunlar;

- Terörizm, politik hedefler ve güdüler içermektedir,
- Terörizm, şiddet kurbanlarının ötesinde esas olarak hedef kitle üzerinde korku yaratmak üzere düzenlenmektedir,
- Şiddet, kolaylıkla teşhis edilebilecek, iyi bilinen örgütlenmeler tarafından gerçekleştirilmektedir,
- Şiddet eylemi, politik hedeflere veya aktörlere olabileceği gibi, tamamen sivillere de yönelik olabilir; ya da her ikisi birden de olabilir,

- Şiddet eylemi, genellikle gereksinim duyulan siyasal bir gücü ya da konumu sağlamak üzere düzenlenir (Lutz, 2008: 9-13).

Terörizmin sıralanan özellikleri, bir yandan terör olarak tanımlanabilecek faaliyetlerin ayırt edilmesi yanında, bu türden eylemlerin organizasyon boyutlarını anlamamızı da kolaylaştırmaktadır. Bu noktadan hareket ederek, ister bu adla nitelendirilsin ya da tersi, çağlar boyunca meydana gelen tedhiş hareketlerinin kategorize edilmesi yanında, kitlelerin korkutulması, sindirilmesi ve psikolojik baskı altına alınması amacını taşıyan her harekette terör boyutu olduğunu kabul ettiğimizde, evrensel bir tanıma ulaşma yolu da açılacaktır. Bu bakış açısıyla ele alındığında, terör hareketlerinin, dinsel, etnik, ideolojik bir temele dayanabileceğinin yanı sıra, bağımsız bir grup tarafından ya da bizzat devlet(ler) tarafından da uygulanması mümkün olduğu anlaşılacaktır.

2. Küreselleşme: Yeni Olgular, Yeni Aktörler, Yeni Anlamlar

Mal, hizmet, finans, bilgi ve nihai kertede insanın ülkeler ve bölgeler arasında herhangi bir sınırlama olmadan hareket etmesi anlamına gelen küreselleşme olgusu, meydana geliş şekli ya da oluşsal koşullarından ziyade sonuçları etrafında tartışmaların yoğunlaştığı ve sonuçlarına göre mekanizmanın değerlendirildiği bir süreçtir. Küreselleşmeyi ortaya çıkaran koşulların tam anlaşılabilmesi, sürecin etkilerinin de eksik değerlendirilmesine yol açacağı muhakkaktır.

Giddens'e göre (1994), küreselleşme, uzak yerleşimlerin birbirine bağlandığı, yerel oluşumların oldukça uzak noktalarda bulunan olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır. Bu diyalektik bir süreçtir, çünkü bu tür yerel oluşumlar onları biçimlendiren çok uzak ilişkilerin tam tersi doğrultuya da yönelebilirler. Yerel dönüşüm, toplumsal bağlantıların zaman ve mekân üzerinde yanlamasına genişlemelerinin bir parçası olduğu için, küreselleşmenin de parçasıdır (s. 62).

16. yüzyılda coğrafi keşiflerle ivme kazanan yeryüzünü en geniş ölçekte keşif ve kolonizasyon süreci, uzun mesafe ticaret faaliyetlerinin yanında mal, bilgi ve insanların gittikçe daha hareketli hale gelmesi sonucunu doğurmuştur. Avrupa eksikli kıtalararası ticaret faaliyetlerindeki yoğunlaşma, 18. yüzyılda buharlı makinenin icadıyla başlayan sanayi kapitalizmini doğurmuştur. Sanayi devrimi, sadece hammadde, enerji ve ürünlerin ülke ve bölgeler arasında hızlı dolaşımını sağlamakla kalmamış; aynı zamanda, bilginin, fikirlerin ve insanların dolaşımını son derece kolaylaştırmıştır. Sanayi faaliyetleriyle ülkelerin, bölgelerin, kentlerin demografik yapılarında yarattığı büyük değişimlerin yanı sıra, sanayinin işgücü ihtiyacı ve pazar faktörü, dünyamızı hem nitel, hem de nicel olarak dönüştürmüştür. Bölgelerin nüfus yapıları önemli ölçüde değişmiş ve insanlar daha önce hiç olmadığı kadar hareketli hale gelmişlerdir. Finkelstein'nın da ifade ettiği gibi, kaynak, yetenek ve kültürün uzun bir geçmiş içeresinde adeta yoğrulması sonucunda ortaya çıkan sanayi devrimi (akt. Tümertekin-Özgüç,

2007: 411), küresel ekonomik koşulların ortaya çıkmasının temel nedenidir. Önceleri demiryolu, ardından karayolu ve havayolu ulaşım sistemlerinin ortaya çıkmasıyla erişim kolaylıklarının son derece kolay hale gelmesi, bir yandan hammadde ve enerji kaynaklarının küresel dolaşıma girerek ülkeler ve bölgeler arasında kolaylıkla hareket etmesi sonucunu doğururken, diğer taraftan sanayi ürünlerinin de dünya pazarlarına arz edilmesi sonucunu doğurmuştur. Üstelik ulaşım sistemlerinin devamlı gelişmesi, ürünlerin yanında insanların da taşınmasını kolaylaştırmıştır. Bir yandan işgücü ihtiyacı, diğer taraftan da üst sınıfların gezi ve tatil gibi zevkleri insanların küresel dolaşımını kolaylık sağlamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, kıtalararası kitlesel turizm faaliyetlerinin başlaması, ulaşım-erişim ile küreselleşme arasındaki güçlü bağlantıları ortaya koyması açısından önemlidir.

Sanayi devrimi ile başlayan küreselleşme süreci, sadece yaşamımıza çeşitlilik ve farklılık getirmeyle kalmamış, gerek ekonomik ve siyasal düzende ve gerekse toplumsal-kültürel alanda köklü değişimlere neden olmuştur. Küreselleşme süreci, ekonomiden teknolojiye, toplumdan mekânsal sistemlere, bilgiden hukuka kadar her alanda yapısal ve semantik değişimlere yol açarak, yaşamımıza sürekli yeni olgular ve anlamlar katmak suretiyle, anlamlar denizinde bulunmamıza neden olmuştur. Drucker, en radikal değişimin bilginin anlamında ve yapısında meydana geldiğini ifade etmektedir. Ona göre, birinci evrede bilgi önce aletlere, işlemlere ve ürünlere uygulanmış ve bu da Marx'ın *yabancılaşma* dediği şeyi, yani *sanayi devrimini* yaratmıştır. 1880'lerde başlayıp II. Dünya Savaşı sonlarına kadar devam eden ikinci evrede ise, bilgi çalışma alanına uygulanmış ve bu *verimlilik devrimini* yaratmıştır. 1950'lerden sonra başlayan son evrede ise, bilgi bizzat bilginin kendisine uygulanmış, bu da *işletme devrimini* yaratarak, bilgiyi sermaye ve emeğin yanında, temel üretim faktörlerinden birisi haline getirmiştir (akt. Tümertekin & Özgüç, 2007: 421). Sanayileşme ve küreselleşme süreci, geleneksel ekonomik üretim şekillerini tepetaklak etmenin yanı sıra, aynı zamanda yeni normlar, yeni ilişkiler, yeni yapılar ve yeni boyutlar anlamında köklü değişimlere neden olmuştur. Enformatik devrim ile bir yandan iletişim ve etkileşim şekillerimizde değişimler meydana gelirken, öte taraftan bilginin küresel dolaşıma girmesi ile dünya algılarımızda da büyük dönüşümler oluşmuştur. Yaşantımızdaki sosyal, siyasal ve ekonomik aktörler hızla değişime uğrarken, yepyeni toplumsal formlar ortaya çıkmıştır. Terörizmden çevre sorunlarına kadar birçok alanda küresel işbirliği, ortak hareket etme zorunlulukları ve geniş ölçekli bölgesel entegrasyon hareketleri, geleneksel ulus-devlet ideolojilerinin sonunu getirmiş ve tüm dünyada ulusüstü organizasyonların güçlenmesine ve giderek etkilerinin daha yoğun bir şekilde hissedilmesine neden olmuştur.

Ekonomik ve siyasal entegrasyonlar, karar verme mekanizmalarını da değiştirerek, bu konuda ekonomik ve siyasal yeni aktörlerin sahnede yerlerini almasına neden olmuştur. Küresel finans hareketlerinde muazzam ölçüde bir genişleme meydana gelmiş, paranın hareketi çok kez kontrol edilemeyecek düzeyde yayılma göstermiştir. Ülkeler arasındaki büyük serma-

veya akışı, küresel bir dünya pazarının oluşmasına yol açarak, artık tüm dünyayı “tek bir yer” haline getirmiştir. 2006 yılında mal hizmetlerdeki uluslararası ticaret hacmi 12 trilyon dolara çıkmış; dünya ekonomisine çokuluslu ya da ulus-aşırı şirketler egemen olmuştur. Küresel şirketlerin bağlantıları, iş hacmi ve satışlarıyla dünya siyaseti ve ekonomisi üzerinde giderek daha fazla egemen oldukları gözlenmektedir. Dünya para piyasalarında her gün 1,5 trilyon doların üzerinde para el değiştirmektedir. Dünyanın en büyük 300 şirketinin tüm dünya ekonomisinin dörtte birini kontrol ettikleri düşünülürse, küreselleşmenin ekonomik boyutu ve bunun sosyal-siyasal yapılar üzerindeki etkisi daha anlaşılır olacaktır. Ulaşım-erişim kolaylıkları, insanların seyahat etme aktivitelerini hızlandırmıştır. 2020 yılında da 1,6 milyar civarında insanın uluslararası turizm aktivitesine katılacağı öngörülmektedir. İnternet teknolojisinde meydana gelen gelişmeler, fiyatların da gittikçe düşmesinin etkisiyle, tüm dünyayı tek bir yere dönüştürme yolunda hızlı bir ilerleme göstermektedir. (Tümer-Özgüç, 2007: 61).

Küreselleşme süreci, hiç kuşkusuz insanlık ve dünya için bir yandan yeni fırsatlar, yeni yollar açarken, bir yandan da yeni tehditler ve yeni sorun alanları yaratmıştır. Küreselleşmenin ekonomik açıdan finansın ve sermayenin serbestçe dolaşımını sağlama, teknolojik açıdan da internet, mobil telefon, uydu yayıncılığı gibi yollarla kitle iletişimini kolaylaştırıcı olma boyutlarına sahip olması, kriminal ağların ve suç ekonomilerinin en büyük avantajlarından biri haline gelmesine neden olmaktadır. Organize suçların yıllık 1,5 trilyon dolar civarında bir iş hacmine sahip olduğu (Tümer-Özgüç, 2007: 38) düşünülürse, küreselleşmenin araçlarının aynı zamanda dünyanın en büyük insan ihlallerini gerçekleştirmedeki kolaylaştırıcı etkisi daha iyi görülebilir. Bugün uyuşturucu trafiğinden kadın ticaretine kadar birçok suç, artık organize bir şekilde ve teknolojinin nimetleriyle geçmişe oranla çok daha kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Ulus-aşırı terörist organizasyonlar, küresel bir şekilde rahatlıkla örgütlenmekte, üstelik teknolojiyi oldukça profesyonel bir şekilde kullanabilme becerisine sahip olabilmektedirler. Bu bağlamda, zaman zaman küreselleşmenin araçlarının bizzat kendisi kitleleri dehşete sokabilmektedir. Ancak unutulmaması gereken önemli bir husus da, küreselleşmenin ortaya çıkardığı mevcut ve potansiyel tehditlerin ve tehlikelerin de yine küreselleşmenin ekonomik, siyasal, sosyal ve teknolojik kolaylıklarıyla savrulabileceğidir (Nassar, 2005: 104-105). Endüstriyalizmin ve küreselleşmenin ortaya çıkardığı sorunlar, yine küresel çapta gerçekleştirilecek işbirlikleri ve ortak tavırlarla ortadan kaldırılabilecektir.

Küreselleşme ile birlikte, yeni ve hızlı iletişim araçlarının yaşantımıza girmesinin yanı sıra, sürekli büyüyen yeni pazarlar açılmakta ve giderek tüm dünyada sermayenin hareketini kısıtlayan kurallar, birer birer ortadan kaldırılmaktadır. Çokuluslu şirketler, dünya üretim ve pazarlama faaliyetlerini kontrol ve organize ederken, daha çok liberalleşme ve daha çok özelleştirme öngören pazar ekonomileri de hızla dünyanın temel ekonomik sistemi haline gelmektedir. Ulus-devletlerin görece zayıfladığı bu yeni koşullarda, sivil toplum örgütlerinin, Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası, G-7 ve G-10 gibi siyaset koordinasyon birimlerinin, AB

gibi bölgesel bloklarının dünya politikaları ve ekonomik sistemleri üzerindeki ağırlıkları ve belirleyicilikleri her gün biraz perçinleşmektedir (Tümertekin- Özgüç, 2007: 36). Diğer taraftan, demokrasi siyasal rejim olarak giderek daha fazla özümsemekte, insan hakları uluslararası sözleşmelerle teminat altına alınmakta, terörizm ve çevre sorunları başta olmak üzere küresel sorunlara daha fazla ortak hareket edilmektedir (Tümertekin-Özgüç, 2007: 36). Buna karşılık, sadece bilgi, teknoloji, bilgi ve para küresel dolaşıma girmemekte, hastalıklar da küresel pazarın önemli bir parçası haline gelmektedir. Üstelik bu defa sınırları ve kapıları sıkı sıkıya kapatmanın da bir yararı bulunmamaktadır. Sonuç olarak, küreselleşme dünyanın sosyal, siyasal, ekonomik düzenine yeni aktörler, yeni araçlar ve yeni algılamalar katarak yüzyılımızın en önemli realitesi haline gelmiştir. Dolayısıyla, bu süreç dünyamızı bir köye dönüştürerek birbirine daha fazla yaklaştırırken, aynı zamanda neden olduğu tehditler ve tehlikelerle daha fazla ayırıştırmakta ve kutuplaştırmaktadır.

3. Değişen-Dönüşen Toplum, Mekân ve Değişen Terörizm

Sanayi devriminden bu yana geçen son iki yüzyıllık devrede, devlet, hukuk, ekonomi vb. gibi köklü değişimlere uğrayan olguların başında zaman, mekân ve toplumun anlamındaki derin değişim gelmektedir. Sanayi devrimiyle beraber ulaşım ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, mekânsal anlamda toplumları giderek birbirlerine daha çok yaklaştırmıştır. Bu noktada asıl devrim zamansal anlamda meydana gelmiştir. Çünkü özellikle önceleri ulaşım sistemlerinde meydana gelen gelişmeler, ardından haberleşme teknolojileri ve son olarak internet gibi enformatik sistemler, zaman mefhumunu görelile hale getirmiş, daha yerinde bir ifade ile mekân üzerinde harcanan her bir faaliyet için harcanan zaman giderek kısalmıştır. Bunun doğal sonucu olarak, mekânlar ve insanlar birbirlerine daha çok yaklaşmış ve yeni bir *komşuluk kültürü* ortaya çıkmıştır (Aas, 2006: 8-9). Sanayileşme ile beraber, toplumsal yapının demografik ve sosyo-ekonomik açıdan farklılaşmasına paralel olarak, üretim güçlerinin temel belirleyen olduğu yeni mekânsal sistemler meydana gelmiştir. Toplum ilişkileri ve yönetim sistemlerinde olduğu kadar mekânsal ağların oluşması ve düzeninde de, kapitalizmin piyasa ve pazar faktörleri belirleyici olmuştur. Mekânların yapılarında ve işleyişlerinde görülen sert dönüşümler, mekân algılarının ve dolayısıyla mekâna yüklenen anlamların da tümenden değişmesine neden olmuştur.

Küresel ölçekte bilginin dolaşımı, fiber-optik hatlar, internet ve yazılı-görsel medya etkisiyle, fiziksel hareketlilik ile karşılaştırılmayacak ve çok kez kontrol bile edilemeyecek bir dereceye ulaşmıştır. Küresel çaptaki yüksek hareketlilik, sadece insanların, malların ve fikirlerin taşınmasını sağlamakla kalmamış; insanla ilintili birçok olgunun da anlam değişimine uğramasına yol açmıştır. İnsana bakışın önemli ölçüde değiştiği bu küresel dünyada, üretim şekilleri ve dağıtımından tüketim alışkanlıklarına, günlük yaşam pratiklerinden toplumsal ilişkilere, mekânsal sistemlerin yapısından bunların algılanışına kadar çok şey anlam kayması-

na uğramış ve birçok kavram artık farklı karşılıklar bulmaya başlamıştır. Toplumsal yaşamda ilişkilerin ilerleyen ölçüde parasallaşmasının zaman ve mekânın niteliklerini dönüştürdüğünü ifade eden Harvey (1999), kapitalist modernizasyonun da ekonomik ve toplumsal süreçlerde büyük ölçüde tempo artışına ve hızlanmaya dayandığını vurgular (s. 257-259). Harvey, mekânın denetim altına alınması ve düzenlenmesinin aydınlanmacı düşüncenin ve modernite projesinin temel paradigmalarından olduğunu ve mekânın fethinin de ancak mekânın üretimi aracılığıyla mümkün olabildiğini belirtir. Global kapitalist ekonomi, çokuluslu sermayenin ve paranın akışını güvenli bir şekilde sağlamak amacıyla mekânları daha önce görülmedik şekilde kontrol etmekte ve yönetmekte; kapitalist politika, bir yandan tüm hızıyla mekânı dönüştürürken, öte yandan ortadan kaldırmaktadır (Harvey, 1996: 246-247).

Ulaşım ve iletişimin gelişmesi ile enformatik toplumun yaratılması; metaların, üretim ve tüketim kalıplarının hiçbir engel tanımadan türdeş dünya pazarlarında bir ağ içerisinde dolaşıma girmesi; mesafelerin giderek azalması ve mekânsal telekomünikasyonun yarattığı “küresel köy” olgusu; tüm mekânsal duvarları yıkmış, parçalamış ve mekânlar tümüyle egemenlik altına alınmıştır. Harvey (1999), bireyin kendini tanımladığı zaman ve koordinatlarında bir belirsizliğe ve kaymaya yol açan ve dolayısıyla algılamaları da sarsan bu durumu *zaman-mekân sıkışması* olarak adlandırır (s. 270). Teknolojik değişim zaman-mekân sıkışması çerçevesinde yaşama hızını arttırmış, bu da sermayeye hareketlilik ve sınır tanıma getirmiştir. Bir taraftan mekânlar birbirine yaklaşırken, diğer taraftan kentler değişen algılar çerçevesinde *hiper mekânlar* olarak üst üste yığılmakta, kesişmekte ya da yan yana durmaktadır (Aslanoğlu, 1998: 112). Bauman’a göre (2006), “*zaman-mekân sıkışması*, insanlık durumunun parametrelerinde süre giden çok yönlü dönüşümü özetlemektedir. Zaman ve mekânın kullanımları hem keskin bir şekilde farklılaşmış, hem de farklılaştırmıştır. Küreselleşme ne kadar birleştirirse o kadar böler; birleştirirken böler; yerkürenin tektipliğini teşvik etme ile bölme nedenleri özdeştir” (s. 8).

Küresel bir köye dönüşen dünyamızda, gerçek mesafe duygusunun ortadan kalkması, mekânı esas bağlamından, “yer”den koparmıştır. Tomlinson, mesafenin bu şekilde sıkıştırılmasına örnek olarak uçakla yapılan seyahati vermektedir. Gerçek bir zamanda yapılan, örneğin bir tren yolculuğunda deneyimlenebilecek birçok şey, manzaranın yavaş yavaş geçişi, sosyal etkileşimler gibi yere sıkı sıkıya bağlı durumlar uçak yolculuğunda görülmez (Tomlinson, 2004: 17, 78). Toplumsal ilişkilerin böylelikle yerel etkileşim bağlamından koparılması, bu ilişkilerin sonsuz uzaklıktaki zaman-mekân boyunca yeniden yapılandırılmasını sağlamaktadır (Tomlinson, 2004: 81).

Küreselleşme ile beraber, üretimin mekânsal örgütlenmesinde de çok büyük değişimler meydana gelmiştir. Şirketler şimdi dünya ölçeğinde işletilebilmekte, farklı ücret ve işgücü koşullarından yarar sağlayarak ülkeden ülkeye taşınabilmekte, küresel bir strateji arayışıyla işletmelerini tekrar tekrar bölebilmektedirler (Ury, 1999: 170). Sermayenin dünya üzerin-

deki bu hareketlerine göre yeni mekânsal sistemler meydana gelmiş, kapitalist üretim mekanizması mekânları bu defa yeni anlayış çerçevesinde şekillendirmiş ve üretmiştir. Dünya üzerindeki yatay/dikey bağlantılara ve paranın anlık hareketlerine göre değişen finans kumanda merkezleri ortaya çıkmıştır. Bilgisayar ve online iletişim teknolojisinin yaşamın her alanına girmesiyle ev ve işyeri arasındaki farklılıklar ve mekâna bağlı eylemlilikler ortadan kaldırılmış ve bu haliyle mekân minimize edilmiş ya da başka bir ifadeyle parçalara ayrılmıştır.

Zaman ve mekân boyutunda meydana gelen dönüşümlerin, ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimlerden bağımsız ele alınması düşünülemez. Zira bu değişimlerde, üretim, tüketim ve dağıtım mekanizmalarında meydana gelen köklü dönüşümler büyük rol oynamaktadır. Sanayi devriminden bu yana kapitalist ekonomik sistemin değişen koşullara uygun olarak kendini sürekli yeniden üretmesi, zaman-mekân ekseninde toplumsal ilişkileri de yeniden üretmekte ve yeni anlamlarla sunmaktadır. Ekonomide, uluslararası politikalarda, mekânsal organizasyonlarda yeniden yapılanmalarla birlikte, suçlar, suç ekonomileri ve kriminal ağlar da kendilerini yeniden üretme ihtiyacı duymakta ve yenilenmektedir. Kriminal ağlar, enformasyonelleşme ve küreselleşme sürecinde değişimlere cevap vererek yeniden organize olmuşlar, ekonominin yersizleşmesine paralel olarak transnasyonal bir karaktere sahip olmuşlardır (Ruggiero, 2009: 118). Uluslararası ticaret içerisinde ciddi bir ağırlıkları bulunan küresel suç örgütlerinin, iletişim teknolojilerinden en üst düzeyde yararlandıkları da bir gerçektir. Dahası bu teknolojiler sayesinde eskisine göre çok daha kolay hareket edebilmekte, teşkilatlanabilmekte ve daha görünmez olabilmektedirler (Castells, 2007: 224,239). Sözü edilen kriminal ağlar içerisinde, terörizmi amaç edinmiş olanlar önemli yer tutmaktadır. Çoklukla yerel düzlemde politikalar üreten bu hareketler, küresel ölçekte örgütlenmekte ve kriminal ağlar halinde yapılanmaktadır. Eylemlilik ve süreklilik bakımından dünyanın çeşitlenen finans sağlama araçlarını da etkin bir şekilde kullanan bu yapılanmalar, özellikle haberleşme endüstrisinin nimetlerinden yoğun bir şekilde yararlanmaktadır.

Terörizm olgusu, tarihsel süreç içerisinde, değişen koşullara bağlı olarak büyük değişimler geçirmiş ve zaman-mekân ölçeğinde yeni şekil ve anlamlarla kitlelerin dehşete düşmesinin aracı olmayı sürdürmüştür. Terörizmin bu bağlamda geçirmiş olduğu dönüşümleri birkaç kategori dahilinde ele almak mümkündür. Terörizm kavramının ilk olarak Fransız devrimi sırasında ortaya çıktığı ifade edilmişti. Terörizm kavramı, burada devrim, self-determinasyon ve insan hakları için mücadelenin bir sembolü olarak başkaldırıyı temsil etmekteydi.

19. yüzyılın başlarında İngiltere başta olmak üzere sanayi faaliyetlerinin geliştiği ülkelerdeki kentsel alanlarda, yeraltı hareketleri tarzındaki mafyavari oluşumlarla birlikte terörizm olgusu yeniden önemle söz konusu edilmeye başlanmıştır. Adam kaçırma, öldürme, korkutma vb. taktikler, bu grupların istediklerini elde etmek amacıyla kullandıkları başlıca yöntemler arasındadır. İngiltere'de özellikle bazı İrlandalı grupların ve isyancıların bu bağlamda sözü edilebilecek ve oldukça uzun süren bir eylemlilik sürecine girdikleri bilinmektedir. Bu grup-

lar daha o zamanlarda ülkedeki ulaşım sistemlerine saldırılar düzenleyerek, çok sayıda toplu ölümlere yol açmışlardır. Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar da bu hareketler, devrimci ve nasyonalist çağrışımalarını muhafaza etmişlerdir. (Hoffman, 2006: 10-11). 1930'lu yıllarda terörizmin anlamında bir takım değişimler meydana gelmiştir. Bu yıllarda terörizm kavramı, devrimci hareketler ve devlet yöneticilerine yapılan saldırılar için değil, daha çok baskıcı totaliter yönetimler için kullanılmaya başlanmıştır (Hoffman, 2006: 13). İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda, terörizm kavramı yeniden şiddete başvuran ve çoğunlukla da ulusalcı ve sömürgecilik karşıtı hareketler için kullanılmaya başlandı. 1960 ve 1970'lerde bu kavram, nasyonalist ya da anti-kolonyalist hareketlerle etnik ayrımcı grupları, ideolojik hareketleri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Terörizm kavramının böyle geniş ölçekte kullanılması, ülkeden ülkeye değişiklik gösteren tanımlamalara da kapı aralamıştır. 1980'li yıllarda batılı ülkelerin içinde yer aldığı sistemi destabilize etmeye çalışan gruplar için kullanılan terörizm kavramı, 1990'lı yıllarla beraber şiddete başvuran ve uyuşturucu şebekeleri halindeki devrimci karaktere sahip olan veya olmayan bütün örgütlenmeler için kullanılmaya başlandı. Nihayet 11 Eylül 2001'deki İkiz Kulelere yapılan saldırılarla terörizm konseptinde yeni değişiklikler meydana gelmiştir (Hoffman, 2006: 16-19). Bu kez terörizm kavramı, çok daha geniş bir düzlemde, küresel boyutta hareket kabiliyetine sahip, ağ yapılanmasına ve ideolojik bir tabana sahip suç örgütleri için kullanılmaya başlanmıştır. Dipak Gupta (2006), dini istismar eden terörizmin 1990'lı yıllardan itibaren şekillenmeye başladığını ve bu hareketlerin ulusalcı fikirlerle dinsel fikirlerin bir bileşimi şeklinde ortaya çıktığını ifade etmektedir (s. 21). Terörizmin uzun tarihi, iki önemli sonucu açığa çıkarmıştır: Birincisi, terörizmin kalıcı veya uzun ömürlü bir problem olduğu; diğeri de, terörizm hareketlerinde süreklilikle beraber tırmanışa ve düşüşe geçtiği dönemlerinin olduğudur (Mockaitis, 2007: 39). Bunun da en önemli nedeni, terörizmin ekonomi-politik politikalara ve gelişmelere, mekânsal değişim ve dönüşümlere, teknolojik yeniliklere verdiği tepkilerden ve kendini bu değişim ve dönüşümlere göre yenileyebilme yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Pearlstein (2004), terörizmin tarihsel gelişimine de tekabül eden üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulabileceğini ifade eder. Bunlar,

- 1- Birinci Kuşak: ulusal terörist organizasyonlar,
- 2- İkinci Kuşak: uluslararası terörist organizasyonlar ve

3- Üçüncü Kuşak: ulus-aşırı terörist organizasyonlar olarak ayırt edilebilir. Bu kuşaklar arasında işlevsel ve örgütsel farklılıklar bulunmaktadır. Birinci kuşak, ülke sınırları içerisinde eylemde bulunurken ve ekonomik olarak da daha ülke içerisindeki bağlantılara dayanırken; ikinci ve üçüncü kuşak tümüyle ülke sınırlarını aşan bir özelliğe sahiptirler ve birçok ülkeden bağlantılara sahiptirler (s. 3).

Geleneksel ya da klasik terörist faaliyetler ulusal bir nitelik taşırlar ve ulusal sınırlar içerisinde devlet otoritesinin ötesinde bir otorite teşkil etmeye çalışırlar. Amaçları bakımın-

dan sınırlı olmanın yanı sıra, uygulanan şiddet açısından da bir sınırlılık bulunmaktadır (Giddens, 2008: 934). Buna karşılık modern terörizm, genellikle modernlik karşıtı ideolojilere sahip olan, ancak modernizmin tüm araçlarını kullanan, örgütsel yapılanım bakımından ise küresel STÖ'ler gibi ağ tipi örgütsel yapıya sahip olan ve teknolojiyi tüm detaylarıyla ve profesyonelce kullanan grupları nitelemektedir (Giddens, 2008: 937). Şiddetin çok daha yüksek dozda ve kitlesel ölümlere ve yaralanmalara yol açabilecek tarzda gerçekleştirilmesi, modern terörizmin en önemli özelliğidir. Modern terörizm, esnek bir hareket yapısına sahip ve tümüyle sınır aşan bir boyut gösterir. Stepanova (2008), günümüzün teknolojik araçları kullanan, ulaşım-iletişim sistemlerinden üst düzeyde yararlanan ve ulus-üstü karakter gösteren küresel terörizmi için, *süper terörizm* ifadesini kullanır ki, bu dünyanın sosyo-ekonomik dönüşümüne de bir göndermedir (s. 10). Sonuçta, modern terörizm, küresel sorunlara bir aktör olarak katılma ve bu sorunlarda bir aktör olarak bulunma savını ileri süren, küresel araçlarla donanan yeni bir savaş şeklidir (Sloan, 2006: 44).

Aas (2006), terörizmi küreselleşmenin karanlık yüzü olarak belirtir ve aslında bu karanlık yüz, medyanın gösterdiğinin çok daha ötesinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Aas'a göre sınır aşan terörizm, sadece iç ve dış güvenlik nosyonları arasındaki sınırları bulanıklaştırmakla kalmamış; aynı zamanda organize suç ve savaş arasındaki sınırları da giderek artan bir şekilde gizlemektedir (s. 102-105).

Modern terörizm, günümüzde başta teknoloji dünyası olmak üzere bir *risk toplumu* da yaratmıştır. Bu kavramı ilk olarak ortaya atan Ulrich Beck, çağdaş toplumsal organizasyonun, sürekli tehditlerin farkında olan ve bunu bir nevi içselleştiren bir yapıda olduğunu iddia eder (akt. Aas, 2006: 110). Söz konusu tehditler, toplumların yaşam stillerine işlemiş ve onları hesaplı ve tedirgin yaşamalarına da neden olmuştur. Bu tehditler, diğer taraftan diğer toplumları ya da grupları hızla ötekileştiren bir mekanizma işlevi de görmektedir. 11 Eylül saldırıları sonrası batılı toplumların üçüncü dünya insanlarına karşı şüpheli ve önyargıları tutumları da, sözü edilen toplumsal psikolojiden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun başka bir boyutuna değinen Aas (2006), sözü edilen tehditlerin aslında batılı ulusların sosyal kontrollerinin de temel bir aracı olduğunu iddia etmektedir (s. 111). Olaya hangi açıdan bakılırsa bakılsın, sonuçta siyasal, ekonomik ve teknolojik koşulların değişmesiyle birlikte, yeni propaganda araçlarına, korkutma ve sindirme yöntemlerine, hareket tarzlarına, teknolojik donanımlara ve hedef kitlelere sahip yeni bir terörizm olgusu, küresel dünyamızın en küresel sorunlarından biri olarak sahnedeki yerini çoktan almıştır.

4. Uluslararası Göçler ve Ulus-aşırı Cemaatleşmeler

İnsanların toplu ya da bireysel başka bir yerde ikamet etmek üzere yer değiştirmesi hareketinin adı olan göçler, insanın doğası ve mekân üzerindeki yaşayışı ile yakından ilgilidir. Bireyler sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal bir çevrede yaşamlarını sürdürürler. Gerek varlık

larını sürdürebilmeleri ve gerekse gelecekle ilgili yaşam stratejilerini oluşturmaları, her şeyden önce buldukları ortamda sözü edilen koşullarla tam bir uyum içerisinde bulunmalarına bağlıdır. Bir psikolojik durum olarak uyum süreci, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal koşulların bireyin ihtiyaçlarına cevap verebilme yetisine bağlıdır. Bireylerin çevrelerinin sunduğu bu koşullardan yararlanamamaları ya da yararlanılmasının engellenmesi, kendileri açısından bu koşulları daha kolay edebildikleri yeni mekânlar bulma arayışına girmelerine neden olur. Dolayısıyla göç hareketine yol açan süreçte birkaç etken birinci derecede rol oynamaktadır. Öncelikle bireyin ya da toplumların yaşadıkları çevre algısı ve bu çevreden beklentilerinin temel belirleyen olduğunu söylemek mümkündür. Bireysel-toplumsal tercihler ve yaşam koşulları, mekânsal düzlemde olduğu gibi, zamansal boyutta da büyük değişiklikler gösterir. İkinci olarak, yaşanılan çevrenin doğal, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal koşulları gelir ki, bu da birinci etken gibi zaman ve mekân boyutunda sürekli değişiklik gösterir. Son olarak, söz konusu koşullara ve toplumların yaşamına dışarıdan yapılan müdahaleler anlamında üçüncü bir dışsal faktörün de süreci belirleyici bir rol oynayabileceğini söyleyebiliriz.

Ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, yapılan kısa, orta veya uzun vadeli olabilen, sürekli yerleşim ya da geriye dönüş amaçlı bir yer değiştirme hareketi (Yalçın, 2004:13) olan göçler, farklı şekillerde kategorize edilebilmektedir. Sınır aşan dış göçlerde, ülkeler arasındaki demografik ve sosyal farklılıklar temel belirleyici etkeni oluşturmaktadır. Geçmişte ekonomik gelişme farklılıkları ve yoksulluk koşulları, kendilerini istikrarsız bir demografik yapı içerisinde bulan dünya nüfusunun daha gelişmiş ülkelere akın etmelerine neden olmuştur. İç çatışmalar ve şiddet ortamı da nüfusu yerinde tutacak minimal yaşam koşullarını ortadan kaldırdığı için nüfusun zorunlu hareket etmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde hızla gelişen yaygın ulaşım istemleri, insanların çok daha uzak mesafelere daha kolay bir şekilde erişebilmelerini kolaylaştırdığı için, göç hareketlerinin artmasına neden olmuştur (Caselli ve diğ., 2006: 268).

Thomas Faist (2003a), göç hareketlerinin 5 kategori içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunlar, *alan* (yerli, uluslararası), *zaman* (geçici, daimi), *akışın boyutu* (bireysel, grup olarak, kitlesel), *neden* (gönüllü, zorunlu) ve *yasal durum* (yasadışı, yasal)'dur (s. 47). Dördüncü kategori, özellikle gönüllü göçmenlerle zorunlu nedenlerle vatanlarından ayrılmak zorunda kalan mültecileri birbirinden ayırmada önemli bir kavramsal kategori teşkil etmektedir. Burada mültecileri, diğer göçmen tiplerinden ayıran husus, BM'nin de 1967'de tanımladığı şekilde, ırkı, dini, dili yüzünden, bir toplumsal gruba ait ya da bir siyasal görüşte olduğu için ülkesinde takibe uğrama korkusuyla ülke dışına çıkmış kişiler (Tümertekin-Özgüç, 2009: 312) olmalarıdır. Şiddet ve baskı faktörü, mültecilik hareketlerinin göç hareketleri içerisinde bağımsız bir kategori olarak ele alınmasına neden olmuştur. İster klasik mültecilik hareketlerinin görüldüğü büyük savaş yıllarındaki çoğu dinsel kaçışların sonucu olan göçmenlik hareketleri şeklinde olsun, ister günümüzde olduğu gibi, çeşitli ülkeler-

deki dinsel, etnik ve ideolojik baskılardan ve takiplerden kaynaklansın, mültecilik hareketlerinde temelinde ülke dışına çıkmış olan insanların gönüllülük esasına dayanmayan ve buldukları yerlerde yaşamlarını artık sürdürmeyecek koşulların egemen olmasından kaynaklanan zorunlu çıkışlar bulunmaktadır. Baskının ve şiddetin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde gerçekleşmesi de durumu değiştirmemektedir (Zolberg ve diğ., 1989: 33).

Wallerstein, Amin gibi farklı düşünürleri bünyesinde bulunduran Bağlılık Okulu'nun "merkez-çevre kuramı"na göre, hem ülkeler hem de uluslararası sistem bir bütünlük sergilemektedir ve birbirine bağımlıdır. Kaynakların "çevre"deki sınırlılığı, bu bölgelerdeki bireyleri de "merkez bölgelere" yöneltmektedir. Kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlayınca, çevredeki nüfus göç etmeye başlar. Bu süreç bölgeler arasındaki nüfus akışkanlığını, dolayısıyla göç etme hevesini de artırmaktadır. (Şahin, 2008: 104). Wallerstein tarafından ortaya atılan "dünya sistemi teorisi"ne göre ise, kapitalist sistemin dinamikleri gelişmekte olan ülkelerde mobil bir nüfus yaratmakta, böylece gelişmekte olan ülkeler dünya sistemiyle iç içe hale gelmektedir. Kapitalist sürecin yarattığı bu hareketli nüfus, aynı zamanda gelişmiş batılı ülkelerden etkilenmektedir. Bu yaklaşımda göç, esas olarak kapitalist birikim sürecinin yayılmacı doğasına bağlı olarak ucuz emeğin sermaye için harekete geçirilmesinin bir sonucudur (Tümtaş, 2007: 21). Göç olayına ilişkin önemli teorilerden birisi de, "ağ (network) teorisi"dir. Bu teoriye göre, göç akımının devam etmesinde, bizzat göç eden grupların gittikleri yerlerde oluşturdukları ağlar etkili olmaktadır. Göçmen ağının üst düzeyde örgütlenmesi gerekli değildir, zira bu ağlar kendiliğinden ortaya çıkar. Bu teoriye göre, öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir alt yapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan gelenler ilk gelenlerin deneyimlerinden yararlanırlar (Yalçın, 2004: 50).

Castles ve Miller'in savunduğu "göç sistemleri teorisi" ise, çok sayıda disiplini içine almayı ve göç deneyiminin tüm boyutlarını kuşatmayı amaçlaması ile diğer teorilerden ayrılmaktadır. Göç sistemleri yaklaşımı hem akışın amaçlarının sorgulanması hem de göç alan-veren yerler arasındaki tüm bağlantıların araştırılmasını amaçlar. Bu bağlantılar, devletlerin birbirleriyle ilişkileri, kitle kültürü bağlantıları, aile ve toplumsal ağlar olarak sınıflandırılabilir (2008: 36). Göç sistemleri teorisi, göç hareketlerinin genellikle veren ve alan ülke arasındaki sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlarla dayandığını ileri sürer (Castles- Miller, 2008, 36). Castles-Miller'e (2008) göre, göç hareketi makro, mikro ve ara yapıların etkileşimi sonucunda meydana gelir. Makro yapılar, dünya piyasasının ekonomi politikasını, devletlerarası ilişkileri ve göç yerleşimini kontrol amacıyla düzenlenen kanun, yapı ve uygulamalar gibi büyük ölçekli kurumsal yapıları işaret ederken; mikro yapılar, göç ve yerleşme sorunlarıyla başa çıkmak için göçmenler tarafından geliştirilen enformel toplumsal ağlara, uygulamalara göndermede bulunur. Enformel ağlar, kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıpla-

rını arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyal ve ekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı kapsar. Aile bağlantıları göçü mümkün kılan kültürel ve finansal sermayeyi de sağlar. Göç ağları ayrıca yerleşme ve göç bölgesinde “cemaat” oluşumu sürecine de bir temel sağlar. Aracı “ara yapılar” ise, göçmenler ile siyasal ve ekonomik kurumlara arasında aracı rol üstlenen bireyler, gruplar ve kurumları kapsamaktadır. Bu ara yapılar, işçi bulma örgütleri, avukatlar, acenteler, kaçakçılar ve diğer aracılar gibi çok sayıda yapıdan meydana gelir. Makro, mikro ve ara yapılar, göç sürecinde birbirine geçerler ve aralarında net bir ayrım çizgisi de yoktur (s. 38-39). Castles-Miller, küreselleşme bağlamında birbirlerinden uzakta olan ve uzaktan iletişim kuran insanların bu ağlar vasıtasıyla “ulus-aşırı cemaatler” oluşturduklarını ve mevcut koşullarda bu cemaatlerin hızla çoğaldığını savunur (s. 41).

Küresel ölçekte ortaya çıkan yoğun hareketlilik nedeniyle, Castles-Miller (2008), içinde bulunduğumuz çağı *göçler çağı* olarak adlandırmakta ve bu koşulların kalıcı olacağını ifade etmektedirler. Kuzey ve güney arasında aratan eşitsizlik artan sayıda insanı daha iyi yaşam koşullarına erişmek için göç etmeye zorlayacak; siyasal, ekolojik, demografik sıkıntılar birçok insanı kendi ülkesi dışında mülteci olmaya zorlayacak; farklı bölgelerdeki artmakta olan etnik ve siyasal çatışmalar gelecekte kitlesel kaçışları da beraberinde getirecek ve yeni ticaret bölgelerinin yaratılması emek hareketlerine neden olacaktır (s. 7). BM rakamlarına göre, 2000 yılında dünyada uluslararası göç hareketlerine 174,7 milyon kişi katılmıştır ve bunun da yaklaşık 15,8 milyonunu mülteciler oluşturmaktadır. Sözü edilen göç hareketlerinde, yoğunluk merkezinin Kuzey Amerika ve Batı Avrupa olması da, hem göç mekanizması ve hem de göçün yönü, yoğunluğu ve akımı konusunda son derece kayda değer bir bilgidir (UN-HABITAT, 2004: 77). Yine 2002 yılında 185 milyon insan, en az 12 ay doğduğu ülkenin dışında yaşamak zorunda kalmıştır (Castles-Miller, 2008: 8). Castles-Miller, ekonomik değişime, siyasal mücadelelere ve çatışmalara koşut olarak dünyada uzun zamandır var olan göçlerin yeni formlarda varlığını sürdüreceğini savunarak, günümüzde beş temel eğilimin çağdaş göçlerin karakteristiğini oluşturmada gittikçe önem kazandığını vurgular. Bunlar,

1- Göçün küreselleşmesi (gittikçe daha fazla ülkenin göç hareketlerinde eşzamanlı olarak ciddi şekilde etkilenmektedir)

2- Göçün hızlanması (göçün bütün dünyada hacim olarak büyümesi)

3- Göçün farklılaşması (göç giderek pek çok ülke için emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir tip değil, çok zaman bunların hepsi olacak şekilde gerçekleşmektedir. Göç hareketleri bazen bir tür hareket olarak başlayıp öteki biçimlerde devam eder)

4- Göçün kadınsallaşması (göç hareketlerine kadınlar giderek çok daha fazla katılım göstermektedir)

5- Göçün giderek siyasallaşması (Castles- Miller, 2008: 14) olarak sıralanabilir.

Uluslararası göçlerin ulus-aşırı bir niteliğe bürünmesi ve özellikle son çeyrek yüzyılda gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında yoğun bir insan hareketliliğinin yaşan-

ması, yukarıda da açıklandığı gibi, sınır aşan ağların ve cemaatlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Thomas Faist (2003b), bu durumu *Devletaşırı Alan* konseptiyle açıklamaktadır. Devletaşırı alanlar, kişiler ile kolektif topluluklar arasında ortaya çıkan ve egemen devletlerin sınırlarını aşan ekonomik, siyasal ve kültürel bağları ifade etmektedir. Ortaya çıkan bu alanlar farklı yerlerdeki insanlar, ağlar ve örgütler arasında, verili ülke sınırlarının ötesine geçen ilişkiler kurulmasına olanak sağlamaktadır. Devletaşırı alanlar, son otuz yılda sınıraşan hareketlerde ortaya çıkan yoğunluğun bir ürünü olmuştur. Bu alanlar bir yandan göçün gelişim sürecinde, diğer yandan ve asıl olarak mal ve bilgi değişiminin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Her iki durumda da sadece göçmen örgütleri değil, var olan ya da kurulmakta olan siyasal parti ve inisiyatifler gibi kolektif topluluklar da gelişim süreçlerinde sınıraşırı ilişkilere başvurmaktadır. İnsanlar, ağlar, topluluklar ve örgütler arasında ülke sınırlarını aşan çok-mekânlı bağlar olan devletaşırı alanlar, yüksek bir yoğunluğa, sıklığa ve sürekliliğe sahip ilişkilere dayanmaktadır. Devletaşırı bağlar; insanlar, metalar, para, semboller, düşünceler ve kültürel pratikler dolaşımıyla karakterize olmaktadır. Bu dolaşım boyunca meta ve ilişkiler gibi karşılıklı değişim unsurlarındaki akış öncelikli belirleyiciliğe sahip olabilmektedir. Devletlerarası göçte ve sosyal alanlarda insanlar ve onların ağlar, örgütler, topluluklar içindeki bağları kurucu bir rol oynamaktadır (Faist, 2003b: 16-9). Devletaşırı topluluklar, hemşeri toplulukları, etnik yurtdışı toplulukları, dinsel topluluklar ve diaspora gibi farklı gruplardan oluşan (Faist, 2003b: 27) bu ağların önemli bir boyutu da, bunların içerisindeki muhalif grupların, göç veren ve göç alan ülkelerin yasal düzen ve istikrarlarına yönelik sorunlar ortaya çıkarmalarıdır.

Sınır aşan kriminal ağlar, ulaşım-iletişim teknolojilerinden, başka bir ifade ile ekonomik küreselleşmenin olanaklarından yararlanarak faaliyetlerini giderek ulus-aşırı ölçüğe taşımışlardır (Castells, 2007: 224). Suç örgütleri, bir yandan göç mekanizmasının uluslararası ölçekte oldukça kolay hale gelmesinden yararlanarak sınır-aşırı bir mobilite kolaylığına sahip olmakta, diğer yandan örgütlenme için gerekli psikolojik ve ekonomik desteği de sözü edilen cemaatleşmeler yoluyla sağlamaktadırlar. Kriminal ağlar, böylece bir yandan göç endüstrisinin bizzat aktörleri haline gelmekte, diğer yandan da uluslararası göçleri teşvik etmektedirler (Castles-Miller, 2008: 162). Castles ve Miller'in ifadesiyle (2008), bu bir *göç endüstrisi*dir. Göç endüstrisi, seyahat acenteleri, işçi simsarları, araçlar, tercümanlar, otel sahipleri, avukatlar, insan kaçakçıları vb. gibi bu endüstriden para kazanan birçok kesimi kapsamaktadır (s. 161). İşte suç örgütleri, sözü edilen bütün bu kesimleri organize ederek bu alanda devlet aşırı birçok bağlantıya sahip geniş ölçekli ve sürekliliği bulunan ağlar meydana getirirler. Bu organizasyonlar içerisinde, özellikle insan kaçakçılığı ve insan ticareti (özellikle fuhuş sektöründe çalıştırılmak üzere yapılan kadın ve çocuk ticareti) gibi suçları gerçekleştiren yapıların sayısı çok fazladır. Gibney'in de ifade ettiği gibi, İnsan kaçakçılığıyla uğraşan çetelerin müşterileri sadece ekonomik nedenlerle göç eden kimseleri değil, potansiyel sığınma ülkelerindeki kısıtlayıcı sınır kuralları nedeniyle sığınma başvurusu yapamayan meşru mülteci-

leri de kapsamaktadır (akt. Castles-Miller, 2008: 164). İnsan ticareti de organize suç ağlarının en önemli kazanç yollarından birisi haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler yetkililerinin tahminine göre, dünya genelinde 200 milyon insan bu sürece dahil olmuştur. Suç şebekelerinin insan ticaretinden yıllık 5 ila 10 milyar dolar arasında kar elde ettikleri tahmin ediliyor (Castles-Miller, 2008: 164). İnsan ticareti ile mücadele etmek için hükümetler, uluslararası sivil toplum örgütleri ve organizasyonlar tarafından büyük çaba sarf edilmektedir.

Sonuç olarak, göçmenler, ulus-aşırı suç örgütlenmelerinin en kolay şekilde erişebilecekleri ve ilk elde kullanmak isteyecekleri insan kaynakları arasında başta gelmektedir. Son yıllarda meydana gelen birtakım terörist eylemlerin göçmen gruplar tarafından gerçekleştirildiğini söylemek mümkün değildir. Ancak, batı dünyasını hedef alan birtakım saldırılarda boy gösteren yapılanma ve aktörlerin en büyük lojistik desteği bu ülkelerde bulunan göçmen gruplardan aldığını ve yine son yarım yüzyılda artan uluslararası göç hareketleri sayesinde daha rahat geçişler sağlayabildiklerini söyleyebiliriz. Bu konuda ABD'deki 11 Eylül saldırıları örnek verilebilir. Nitekim 11 Eylül saldırılarından sonra, başta ABD olmak üzere batılı ülkelerin göçmenlik, iltica, oturma ve vatandaşlık hakkı gibi konularda kısıtlamalara gitmeleri ve yeni düzenleyici yasalar çıkarmış olmaları da bu durum ile ilgilidir. Ancak bu uygulamalar, sorunun tüm dünyayı ilgilendiren boyutuyla birlikte, terörizmle mücadele yöntemlerinin meşruluğunu da tartışmaya açmıştır.

5. Enformatikleşme, Siber Mekânlar ve Terörizm

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ileri teknoloji ile başlayan süreç, mal ve hizmet akışının tüm dünyada kesintisiz bir şekilde akışının yanında, insanın da muazzam boyutta mobiliteye sahip olduğu bir dönemi karakterize etmektedir. Harvey'in (1999) *zaman-mekân sıkışması* adını verdiği olgu, tüm kürede yerleşik bütün kuralları altüst edercesine gerçeklik sahnesinde yerini almıştır (s. 270). Küresel düzeyde paranın dolaşımı ve hareketliliği, yerler ve mekânlar arasında görünür ve görünmez bağlantılar ve ağlar oluşturmuştur. Bilgisayar ve online iletişim teknolojisinin yaşamın her alanına girmesiyle ev ve işyeri arasındaki farklılıklar ve mekâna bağlı eylemlilikler ortadan kaldırılmış ve bu haliyle mekân parçalara ayrılmıştır. Bu bakımdan içinde bulunduğumuz çağ, ortak bir çıkar ya da amaç doğrultusunda örgütlenen, kendi kendini tanımlayan interaktif, elektronik bir iletişim çağıdır. İnternet teknolojisi sanal cemaatler yaratmıştır. Eski örneklerinden farklı olarak, bu belli kuralları ve dinamikleri olan, başka cemaat biçimleriyle etkileşim içinde olan farklı bir cemaat tipidir. Cemaattirler, ama fiziksel değildirler. Fiziksel cemaatlerin izlediği etkileşim ve iletişim kalıplarını izlemezler. Ancak *gerçek dışı* değildirler ve farklı bir gerçeklik düzleminde işlerler. Kısmi cemaatleri çoğul üyeliğe açarlar. Ayrıca başka sosyalleşme biçimlerinden yalıtılmış da değillerdir. Dolayısıyla ekonomik olarak bütünleşmiş bir multimedya sistemiyle bağlantılı gerçek sanallık kültürü, toplumlarımızda zamanın oluşumuna iki biçimde katkıda bulunur: eşzamanlılık ve zamansızlık (Castells, 2005: 479, 509).

Siber mekânlar, televizyonlardan bilgisayar oyunlarına ve sanal gerçekliğin en önemli ögesi internete kadar, günlük yaşamların, deneyimlerin merkezinde yer almaktadır. Siberuzam ya da sanal mekânlar adlandırılabilir bu alanlar içerisinde, *süper bilgi otoyolunun* gözde elemanı olan internet, yeni iletişim, etkileşim ve dönüşüm ortamı olarak ön plandadır. Bu sanal mekânda sanal birtakım toplulukların oluşturulması, günümüzün küresel medya şirketlerinin ve küresel kapitalizmin yarattığı yeni toplum-mekân üretiminin somut örnekleridir. Sanal mekânlar, gerçekliği olmayan dünyalar yaratır ve bu dünya içerisinde bireylerin diğerleriyle fiziksel bir temasa geçmeden ve istedikleri kimliklerle etkileşimde bulunmalarını sağlayarak dünyanın gerçekliğiyle temas kurmasını engeller. Robins'in ifadesiyle (1999), "sanal gerçeklikte bir toplum üretme değil, bir cemaat oluşturma çabası hakim. 'Grup aklı' var ama toplumsal karşılaşma yok. Hat bağlantısıyla oluşan bir topluluk var ama hiper-alanın yerleşik sakinleri yok. Burada bir başka sentetik dünya, tarih dondurulmuş olarak bulunuyor. Eski dayanışma ve cemaat biçimlerinin benzetim yoluyla korunması söz konusu. Sonuç alternatif bir toplum değil, topluma alternatif bir durum" (s. 164). Mekânsal ve toplumsal yapılar değişime uğramış, sanal gerçeklik denen şey yeni bir uzamsal katman, bir şebeke topografyası ve elektronik bir coğrafya (Morley & Robins, 1997: 155) meydana getirmiştir. Küresel köye dönüşen dünya, bir yandan sanal mekânlar yaratırken, diğer yandan mekânların hem yapısal, hem de anlamsal olarak değişime uğratılmasıyla insanı yersiz-yurtsuzlaştırmıştır.

Castells'e göre, internet çağımızın örgütsel yapısını da belirlemektedir. İnternetin sahip olduğu esneklik ve uyumluluk, örgütsel ağlara geçmişe nazaran büyük avantajlar sağlamaktadır. Castells'e göre, yirminci yüzyılın son çeyreğinde bilgisayar ve teknoloji alanında yaşanan ve kendisinin "internet galaksisi" adını verdiği şeyi yaratan müthiş ilerlemeler, her şeyi değiştirmiştir. İnternette veriler anında denebilecek kısa bir zamanda iletilmekte ve fiziksel yakınlığa gerek bulunmamaktadır" (akt. Giddens, 2008: 718). Çağımızdaki örgütlerin fiziksel sınırları, ülkelerin ve zaman dilimlerinin sınırlarını aşan yeni bilgi teknolojileriyle silikleşmiştir.

İnternet çağının zihinsel dünyamıza kazandırdığı kavramlardan birisi de, siberterörizm kavramıdır. 1990'lı yılların ortalarından itibaren kullanılmaya başlayan bu kavram, siber mekân ve terörizm sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Colarik ve Janczewski (2008), siberterörizmin, gizli örgüt ya da gruplar tarafından bilgisayar sistemleri, bilgi teknolojileri ve data'lara yönelik olarak yapılan zarar verme amaçlı eylemler olarak tanımlamaktadır. Colarik-Janczewski, siber saldırıları genellikle fiziksel saldırıların takip ettiğini, yüksek düzeyde önem arz eden hedeflere yönelik olarak gerçekleştirilen bu eylemlerin politik terörist oluşumlarla ilişkili olduğunu savunurlar (s. xiii-xiv). Warren (2008) ise, siberteröristlerin hareketlerini destekleyecek politik-ideolojik bir ajandaya sahip olmalarından dolayı hacker'lardan ayrıldığını belirtmektedir (s. 43). Aas (2006), siber suç ve siberterörizmin, suç işleme amaçlı olarak internet ve bilgi teknolojilerinin kullanılması şeklindeki faaliyetler olduğunu belirtmek-

tedir. Ona göre küresel dünyanın bu yeni kriminal olgusu klasik suç örgütlenmelerinden tamamen farklılaştığı için, yeniden ele alınmak ve uluslararası düzeyde yeni mücadele stratejileri oluşturulmak zorundadır (s. 169).

Çağımız suçun örgütsel olarak küreselleştiği ve teknolojik olduğu bir çağdır. Üstelik sanal ağlardan çok daha öte bir ilişki ve faaliyet sistemine sahiptirler. İnternet ve iletişim teknolojisinin bütün olanaklarından yararlanmanın yanında, gerçek ilişkiler yoluyla geçmiş ve bugünü birleştirirler. Yani, bir yandan suçun organizasyonu, ekonomik ve sosyal kaynaklarını sağlama anlamında enformasyon teknolojilerinden yararlanılırken; bir yandan da bütün suç örgütlerinin ortak özelliklerinden olan aile, hemşeri, etnik köken birlikteliği gibi yollarla da fiziksel olarak varlıklarını teminat altına alırlar. İnternet teknolojisi, finansın serbestçe dolaşımına katkı sunarken, suçun örgütlenmesi için adam, tetikçi ya da kurban bulma giderek daha kolay hale gelmiştir. Üstelik sözü edilen suçlar, eskisi gibi daha yakından takip edilememekte, failer izlerini kolaylıkla kaybettirebilmektedirler.

Kriminal ekonominin yarattığı kar meblağına ilişkin kesin veriler bulunmamaktadır, zira bunların takibi oldukça güçtür. Ancak, Birleşmiş milletlerin tahminine göre, her yıl 500 milyar dolar civarında uyuşturucu ticareti yapılmaktadır. IMF, sadece kara para aklama faaliyetlerinin küresel değerinin 500 milyar dolar ile 1,5 trilyon dolar arasında olduğunu belirtmektedir (Castells, 2007: 225). Bunlara yine milyarlarca dolar tutarındaki silah kaçakçılığı, kadın ticareti, nükleer madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, organ kaçakçılığı vb. gibi suçlar dahil değildir. Dolayısıyla, küresel ticaret içerisinde suç örgütlerinin nasıl yuvalandıkları ve ağ halinde yayıldıklarını bu rakamlardan görebilmek mümkündür. Tüm bu suçların gerçekleşmesinde internet teknolojisi de dahil olmak üzere, bütün iletişim teknikleri en aktif ve en yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, yaşamımızı kolaylaştıran iletişim teknolojileri, bir yandan da yaşamlarımızı parçalamakta ve yeni sanal ağlar içerisinde kaybolmamıza neden olmaktadır. Diğer taraftan, amaçları insanları yıldırma olan terörizm vb suç örgütlenmeleri de, aynı sanal ağları amaçlarını gerçekleştirme yolunda kolaylıkla kullanabilmektedirler.

Sonuç

İlk sanayi devriminin temelleri İngiltere’de Manchester’de dokuma sanayii alanında atılmıştır. Son sanayi devriminin temelleri ise, ABD’de Silikon Vadisi’nde mikrochip teknolojileri alanında atılmıştır. Son yarım yüzyılda iletişim teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü gelişmeler, küreyi hiç olmadığı kadar küçültmüş, fiziksel mesafeyi önemsiz hale getirmiştir. Küreselleşme olarak anlam dünyamıza kazınan bu olgu, toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşama düzeninde olduğu kadar, ruhsal dünyamızı da derinden etkilemektedir. Küreselleşmenin yarattığı anlam fırtınası ise, deyim yerindeyse anlamlar denizinde yüzmemize neden olmaktadır. Kavramlar, olgular yerlerinden koparılmış ve yeni konseptler beraberinde yeni anlayışlar getirmiştir.

Terörizm olgusu da, bir yandan geçirmiş olduğu evrim, diğer yandan kazandığı yeni anlamlara modern dünyanın yanı başında varlığını sürdüren önemli bir toplumsal olgu olarak varlık sahnesinde durmaktadır. Geçmişteki söylemlerden oldukça farklı bir şekilde, günümüzde modern toplumların dilini kullanarak ve onların yaşam biçimini taklit ederek bir nevi kendini yeniden inşa eden terörizm, uluslararası toplumun üzerinde çok daha fazla durduğu bir gerçekliğe dönüşmüştür. Silah kaçakçılığı, insan ticareti, uyuşturucu, teknoloji hırsızlığı gibi örnekleri arttırılabilecek birçok konuda faaliyet gösteren bu hareketler, köklü bir değişim ve dönüşümü ifade etmektedir. Öte taraftan, sınır aşan örgütlenmeler ve ağlarla giderek güçlenen bu hareketler, toplumsal algıları da yeniden şekillendirmektedir. 11 Eylül saldırılarından sonra, gerek ulusal ve gerekse uluslararası politikalar ve hukuk açısından yeniden ve bir daha tanımlanma aşamasına terörizm, insanlıkla beraber yaşamaya devam edecek bir olgu olarak görünmektedir.

Kuşkusuz, terörizmdeki değişimin, değişen-dönüşen toplumsal, mekânsal, ekonomik ve siyasal koşullardan bağımsız ele alınarak anlaşılmasına olanak bulunmamaktadır. Bu olgu ile mücadele etmenin ve toplumsal yaşamdaki etkilerinin en aza indirilmesinin yolu da, şüphe yok ki, terörizmin küresel bilgi, finans ve insan akışı ile kurmuş olduğu yatay ve dikey ilişkileri iyi anlamaktan geçmektedir. Bu nedenle, post-üstyryalizmin bu ileri teknoloji çağında, küreselleşme olgusunun iyi anlaşılması, tehditlerin yanında sunmuş olduğu olanakların da iyi tahlil edilmesi bir zorunluluk halini almaktadır. Dolayısıyla, küresel terörizm ile mücadele, ancak küresel araçların doğru kullanılması ve yine küresel işbirliklerinin geliştirilerek ortak hareket edilmesiyle mümkündür.

Kaynakça

- Aas, K. F. (2007). *Globalization and Crime*. Los Angeles: Sage Publications
- Aslanoğlu, R. A. (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Bal, İ. (2006). *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri*, Ankara: USAK Yayınları.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme* (Çev. A.Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Caselli, G. ve diğ. (2006). *Demography Analysis and Synthesis: A Treatise in Population Studies* (Cilt: II). Burlington: Elsevier Academic Press.
- Castells, M. (2007). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Üçüncü Cilt: Binyılın Sonu* (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Birinci Cilt: Ağ Toplumunun Yükselişi* (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. B. U. Bal & İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- Colarik, A. M. & Janczewski, L. J. (2008). Introduction to Cyber Warfare and Cyber Terrorism. *Cyber Warfare and Cyber Terrorism* (Ed. L. C. Janczewski- A. M. Colarik). New York: Information Science Reference.
- Çevik, T. (2008). *11 Eylül Saldırıları Sonrasında ABD'nin Uluslararası Terörizmle Mücadeleye İlişkin Güvenlik Politikası*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çubuklu, Y. (2000). Mekânların Ölümü. *Varlık*, 1113, 63-64.
- Faist, T. (2003a). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar* (Çev. A. Z. Gündoğan ve C. Nacar). İstanbul: BağlamYayınları.
- Faist, T. (2003b). *Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür* (Çev. S. Dingiloğlu). İstanbul: BağlamYayınları.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları* (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gupta, D. K. (2006). *Who Are The Terrorist?*. New York: Chelsea House.
- Harvey, D. (1996). *Justice, Nature and The Geography of Difference*. Oxford: Blackwell.
- Harvey, D. (1999). *Postmodernliğin Durumu* (Çev. S. Savran). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Lutz, J. M. & Lutz, B. J. (2008). *Global Terrorism*. London: Routledge.
- Mockaitis, T. R. (2007). *The "New" Terrorism: Myths and Reality*. London: Praeger Security International.
- Morley, D. & Robins, K. (1997). *Kimlik Mekânları* (Çev. E. Zeybekoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nassar, J. R. (2005). *Globalization and Terrorism: The Migration of Dreams and Nightmares*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- Pearlstein, R. M. (2004). *Fatal Future? Transnational Terrorism and The New Global Disorder*. Austin: University of Texas Press.
- Robins, K. (1999). *İmaj* (Çev. N. Türkoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ruggiero, V. (2009). Transnational Crime and Global Illicit Economies. *Government of Shadows: Parapolitics and Criminal Sovereignty* (Ed. E. Wilson). New York: Pluto Pres.
- Sloan, S. (2006). *Terrorism : The Present Threat in Context*. Oxford: Berg Publishers.
- Stepanova, E. (2008). *Terrorism in Asymmetrical Conflict Ideological and Structural Aspects*. Oxford: Oxford University Press.
- Şahin, K. (2008). *Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür* (Çev. A. Eker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Treverton, G. F. ve diğ. (2009). *Film Piracy, Organized Crime and Terrorism*, Santa Monica: Rand.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2009). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2007). *Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. (2007). *Türkiye’de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UN-HABITAT. (2004). *The State of World’s Cities 2004/2005: Globalization and Urban Culture*. London: Earthscan.
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek* (Çev. R. G. Öğdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Warren, M. J. (2008). Terrorism and the Internet. *Cyber Warfare and Cyber Terrorism* (Ed. L. C. Janczewski- A. M. Colarik). New York: Information Science Reference.
- Webel, C. P. (2004). *Terror, Terrorism and Human Condition*, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zolberg, A. R. ve diğ. (1989). *Escape From Violence: Conflict and Refugee Crisis in the Developing World*. Oxford: Oxford University Press.

